

Пропозиції щодо внесення змін до КПК України

Громадська організація «Асоціація слідчих суддів України» ініціює серед суддів, інших правників, науковців, практикуючих юристів обговорення питання, пов'язаного із захистом прав осіб, чиє житло чи інше приміщення піддалося обшуку.

Стаття 59 Конституції України передбачає право осіб на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Статтею 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Сьогодні свідчить про нехтування окремими представниками правоохоронних органів та органів, що протидіють корупції гарантованих Конституцією України прав та гарантій.

Так, непоодинокими є випадки, коли під час обшуків деякі слідчі, оперативні працівники та представники спеціальних підрозділів, які супроводжують обшуки, дозволяють собі пошкоджувати та знищувати майно: вибивають без наявності на те законних підстав замки, двері та вікна, навіть коли в приміщенні перебувають люди, у тому числі діти, і які не перешкоджають проведенню слідчої дії, розбивають камери спостереження та інше обладнання, псують інше майно, поводяться зухвало, нехтуючи правами інших осіб.

При цьому окремі представники силових органів нерідко зловживають наданими їм правами і повноваженнями, у тому числі щоб вдертися до оселі, коли там нікого не має (господарі, наприклад, на роботі, а діти в школі). В цьому випадку Кодекс регламентує копію ухвали залишити на видному місці у житлі чи іншому володінні особи.

Крім того, деякі представники правоохоронних органів, користуючись недосконалістю чинного Кримінального процесуального кодексу України не дозволяють адвокату бути присутнім під час проведення обшуку.

Україна прагне приєднатися до цивілізованих країн Європи, але засоби і методи роботи правоохоронців залишаються дикими.

Отже, ГО «Асоціація слідчих суддів України», реалізуючи статутні цілі і завдання, прагне зберегти баланс між завданнями КПК України, очікуваного результату несподіваної і ефективної слідчої дії – обшуку та дотриманням при цьому прав осіб, чиє житло чи інше приміщення піддалося обшуку.

Тому запрошуємо небайдужих спеціалістів в області права і процесу до дискусії і надання конкретних пропозицій з порушеного питання.

В свою чергу ГО «Асоціація слідчих суддів України» надає для широкого обговорення юридичної спільноти пропозиції щодо вдосконалення

процесуального законодавства, напрацьовані адвокатом Ради адвокатів Одеської області, членом ГО «Асоціація слідчих суддів України» Чурсовою Веронікою Олександрівною.

Між іншим пані Чурсова В.О. зазначила, що завданнями кримінального провадження згідно з КПК України є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, неупереджене, швидке та повне їх розслідування, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнений до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або підданий необґрунтованому процесуальному примусу, щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

З метою виконання таких завдань підозрюваному, обвинуваченому надано право на захист, право збирати і подавати докази, брати участь у кримінальному провадженні, користуватись правовою допомогою захисника, реалізувати інші процесуальні права, передбачені КПК України. Зокрема, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані забезпечити особі реалізацію права на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ними або призначеного захисника, який відповідно до ч. 4, ч. 5 ст. 46 КПК України має право брати участь у проведенні процесуальних дій, що проводяться за участю підозрюваного.

Для подолання сталої практики порушення прав людей під час обшуку, для практичного запровадження права на захист пропонуються наступні зміни до КПК України:

1) ч.2 ст.52 КПК України слід доповнити п.10 у наступній редакції:

"- у разі проведення обшуку житла, чи іншого володіння особи, який наполягає на негайному залученні захисника під час проведення слідчої дії". На думку автора запропоновані зміни подолають відсутність в КПК України імперативної норми, яка б зобов'язувала слідчого залучати захисника під час проведення обшуку на першу вимогу особи, у якої проводиться обшук, та позбавить права слідчого не допускати «нібито на законних підставах» захисника, який прибув на місце проведення слідчої дії.

2) У зв'язку з цим інші учасники ГО «Асоціація слідчих суддів України» пропонують ч.1 ст.236 доповнити абзацом наступного змісту:

«На вимогу особи, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, участь захисника (адвоката) є обов'язковою». Це дасть реальну можливість особі скористатися правом на захист.

3) ч.3 ст.236 КПК України необхідно викласти в наступній редакції:

« - Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія. Особа, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - інша присутня особа, що заявила клопотання про обов'язкове залучення захисника, слідчий, прокурор зобов'язаний не перешкоджати особі, що заявила таке клопотання, у встановленні зв'язку із захисником або особами, які можуть запросити

захисника. Слідчий, прокурор з моменту заявлення клопотання про обов'язкове залучення захисника зобов'язаний негайно зупинити проведення слідчої дії до прибуття захисника (адвоката) але не більше ніж як на годину. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність».

У вказаній редакції ч.3 ст.236 КПК України буде приведена у відповідність зі статтями 59 Конституції України (право на професійну правничу допомогу) та 60 (право на недоторканність житла). Крім того запропонована редакція буде запобігати зловживанню правом на захист і зволіканню у проведенні слідчої дії, оскільки, якщо протягом години не з'явиться захисник (адвокат), то проведення слідчої дії відновлюється.

4) ч.4 ст. 236 КПК України викласти у наступній редакції:

"Проведення обшуку за відсутності осіб у житлі, чи іншому володінні особи можливо виключно за умови вичерпання документально підтвердженої можливості у слідчого, прокурора встановити близьких родичів та членів сім'ї цієї особи та забезпечити явку одного з них до місця проведення слідчої дії. У такому випадку для проведення слідчої дії повинні бути залучені сусіди або представники органів, в управлінні або збереженні яких перебуває дане житло, чи інше володіння особи. При цьому слідчий, прокурор зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб."

Данні нововведення забезпечать більш повний захист прав та свобод громадян, гарантованих Конституцією України.

Учасники ГО «Асоціація слідчих суддів України» не виключають можливість розповсюдження обов'язковості участі захисника не лише на одну слідчу дію - обшук, а й на інші не менш важливі слідчі дії та інші заходи забезпечення кримінального провадження.